

מתבגרים באינטרנט: גולשים? זורמים? טובעים?

ד"ר מירן בוניאל-נסים

meyranbn@gmail.com

<http://tinyurl.com/meyranbn>

רשת האינטרנט בעלת מאפיינים ייחודיים אשר משפיעה על הפרט בהתנהגותו. התנהגות פנים-אל-פנים אינה דומה להתנהגות הנעשית בעולם המקוון. מתוקף כך, ישנה חשיבות-על להכיר את העולם המקוון והשפעתו על הפרט בכדי להבין את התנהגותם של המתבגרים ברשת, לחיוב ולשלילה. חוסר הבנה בתחום מוביל לפער גדול בין עולם המבוגרים והצעירים ומפחית את יכולת ההשפעה בהקשר. ריחוק זה בין מבוגרים ומתבגרים הנובע משוני ברמת עניין והתנסות בפועל ברשת, מצמצם את היכולת להכיר ולהבין את עולמם המורכב של המתבגרים. חוסר ההבנה בתחום מביאה לכך שמתבגרים מבלים שעות בסביבה עשירה בגירויים כאשר בידם מעט כלים לסינון, שיקול דעת והכלה של הנעשה ונראה ברשת. מתוקף תפקידם של ההורים ואנשי החינוך להכיר את הסביבה, להראות בה נוכחות והכרה ומתוך כך להקנות לילדים ולמתבגרים כלים, תמרוצים ותמיכה. במסגרת ההרצאה תוארו מאפייני הפעילות ברשת – אנונימיות, אי-נראות והעדר קשר עין, חווית האשליה וטשטוש הגבולות בין הפרטי וציבורי. מאפייני השימוש באינטרנט מבהירים את ההשלכות הפסיכולוגיות על הפרט. השפעה נוספת של כניסת האינטרנט לחיינו נוגעת באופן ישיר בתא המשפחתי. הפער הדיגיטלי הביא הורים להאדיר את ילדם כגאוני מחשב, לפרגן להם מחשבים פרטיים ולפתור כל מעשה בעייתי של הילד ברשת במבוכה שאינם מבינים בכך. במקום שכזה נותרים הילדים בודדים ונטולי הכוונה ותמיכה. אתגר נוסף, אמנם עתיק יומין, אשר עומד בפני ההורים ואנשי החינוך, הינו החשיפה לתכנים לא מוצנעים (פורנוגרפיה) אשר נצרכים על ידי ילדים ונוער, לעיתים אף בבית-הספר. הזמינות שברשת מפגישה בין ילדים, לעיתים בעל כורחם, לבין תמונות וסרטונים פרובוקטיביים. תעשייה זו חזקה בפני כל תוכנת סינון, במיוחד בימינו שהפלאפונים עם החיבור לרשת נמצאים בידי הילדים, ורשתות אלחוטיות פתוחות בכל מקום – ללא סינון תכנים. החוזק נמצא בחינוך רגיש, אמיץ ובוגר אשר מוכן ומסוגל לעשות סדר בתכנים בראשם של הילדים ולא במחשב הפרטי שלהם. אבחון נכון של צפייה בפורנוגרפיה יכול להעיד האם מדובר במקרה נורמטיבי או קריאה לעזרה. תכנים מכל סוג קיימים ברשת. כל משתמש מצוי על צומת דרכים בעודו נכנס למנוע חיפוש. המידע הזמין לו יכול להוביל לאתרים בעייתיים, לא מקצועיים, ואף מזיקים, או לחלופין למידע מעשיר, חינוכי וחיובי. בכוחם של ההורים ומערכת החינוך להפגיש את הילדים עם יותר מידע חיובי מהרשת, ללמד דרכי חיפוש והערכת מידע ולהתייחס למשמעות המידע הבעייתי. ניתן לחשוף את הילדים לאתרים מקצועיים אשר עונים על שאלות הקשורות בגיל ההתבגרות בצורה רגישה ומותאמת לגיל. לדוגמא: דלת פתוחה www.opendoor.org.il, בריאותון

<http://briuton.hb2u.co.il>, יחד <http://yachad.snunit.k12.il>

האינטרנט מהווה מקור מפגש חברתי, כאשר הפופולארי קיום הינו הפייסבוק. תופעת הנהירה אחר העדר הינה חזקה מאוד באינטרנט, בעיקר בקרב ילדים ונוער. כיוון שכולם שם, הזירה החברתית הועתקה למרחב הוירטואלי. בעוד שהמפגש פנים-אל-פנים מספק מגוון של רמזים, מעבה את התקשורת וכך קל יותר להצביע על התנהגות אלימה, הרי באינטרנט לעומת זאת, יש מקום רב לפרשנות, לאי-הבנות, ויש גם דרכי מילוט (שימוש באנונימיות כדי לא להזדהות מאחורי מעשה כלשהו). מעשי הלצה אשר מאז ומעולם היו חלק מאינטראקציות חברתיות, במיוחד בגיל הנעורים, עוברים גם לאינטרנט – אך במקרה זה מקבלים חשיפה עצומה, דבר אשר מעצים את הפגיעה ולעיתים קרובות גובל בעבירה על החוק!

להלן מספר כלים אפשריים להתנהלות מטיבה ברשתות ברשתות כדוגמת פיסבוק:

- חובה לבדוק לאילו גילאים מיועדת הרשת החברתית. לדוגמא, פיסבוק מוגדרת לגילאי 13 ומעלה בלבד. עצם האפשרות לזייף את הגיל אינה הופכת פעולה זו ללגיטימית. קיים רציונל מאחורי גיל מינימלי לשימוש ברשת החברתית. כיוון שרשתות חברתיות בנויות על אמירת אמת וגילוי פרטים מזהים, האפשרות שמידע זה יגיע לגורמים מפקפקים (אם בשל חוסר הידע של הילדים כיצד להגן על עצמם ברשת ואם באמצעות פריצה או התחזות) הרי שיש בכך סכנה ממשית.
- חובה להגדיר את רמת הפרטיות (הגדרות = הגדרת פרטיות) הניתנת ברשת החברתית. ברירת המחזל מאפשרת שכל אדם באשר הוא – חבר או לא – יוכל לראות את הפרטים בכרטיס האישי, התמונות, רשימת החברים, שיחות. לפיכך, צריך להגדיר שרק חברים (היינו אלו אשר אישרת כחבר) יוכלו לצפות בכרטיס.
- חשוב להציב גבולות ברורים לגבי העלאת תמונות לרשת החברתית. צריך לדאוג שהתמונות לא תהינה פרובוקטיביות, או כוללות אנשים אחרים אשר אינם בהכרח מעוניינים שתמונתם תופיע ברשת. העלאת תמונות מגדילה את היכולת לגניבת זהות. כמו כן, העלאת תמונות של אחרים שלא בהסכמתם הינה פעולה אשר אסורה בחוק.
- עודדו לבדוק אילו דברים מעלים לרשת החברתית ככלל. כיום גם בצבא וגם מקומות עבודה פוטנציאלים עורכים חיפוש מאסיבי ברשתות חברתיות כדי ללמוד על המועמד. אם יש מידע אשר לא היית רוצה לחשוף בראיון – אל תעלה אותו לרשת החברתית.
- אפשרות ההתחזות ברשתות חברתית הינה גדולה, ניתן לקחת שם של ילד ואת התמונה שלו ולפתוח כרטיס על שמו (אין הגבלה למספר הכרטיסים תחת אותו השם) ולהזמין חברים (אשר מניחים כי הינם מכירים את אותו הילד). על כן, כאשר מגיעה הזמנה לחברות – רצוי להתקשר או לשלוח מסרון (SMS) לאותו חבר ולשאול האם הוא זה אשר מבקש חברות. במידה ואין את

- מספר הטלפון של אותו חבר, טרם אישורו ניתן לכתוב לו הודעה השואלת "מאיפה אנחנו מכירים". זהו אמצעי זהירות אשר מסייע בהבטחה כי רק חברים אכן יאושרו ולא מתחזים.
- ברשתות החברתיות יש מרחב גלוי אשר כתיבה בו חשופה בפני כל החברים (ובמידה ולא הוגדר אחרת – כולם יכולים לראות את שכתוב שם). בפיסבוק מרחב זה מכונה הקיר. חשוב להבין כי כל דבר אשר נכתב במרחב זה הינו גלוי. למשל הזמנה ליום הולדת הכוללת מועד ומקום ולעיתים גם מספר טלפון, עדכון על מפגש, או על השארות לבד בבית - נחשפת בפני כל. כמו כן – כל אמירה שלילית האחד על השני מקבלת הדים. לא מדובר בחשיפה של אמירה שלילית בפני חברי הכיתה (כ-40 ילדים) אלא בפני כל החברים ברשת החברתית (כ-400 חברים לעיתים). לכן אסור בתכלית לאפשר השתלחות בצורה שכזו.
 - ישנם כרטיסי ידוענים (סלבריטאים) ברשת החברתית. מרב המקרים אותם כרטיסים אלו אינם של אותו אדם אלא יש אדם אחר אשר הכניס תמונה של אותו ידוען מוערץ וכך קיווה לגרוף הרבה חברים/מעריצים משכבת גיל מסויימת. ילדים לעיתים רוצים להתפאר בחברויות עם ידוענים, אך בפועל חברות שכזו הינה עם אדם שאינו מוכר שכעת חשוף לכל המידע בכרטיס האישי של הילד. רצוי למחוק את החברים אשר אין וודאות לגבי האדם העומד מאחורי הכרטיס.
 - ישנם ילדים אשר מחזיקים מספר כרטיסים כדי לטשטש עקבות. בכרטיס אחד הינם חברים של ההורים, המורים ועוד. בכרטיס הנוסף הינם חברים של אנשים אחרים ומתנהגים בצורה אחרת אשר לא היו מעיזים לנקוט בה בידועם כי ההורים / מורים רואים. ניתן לחפש את שם הילד ולראות האם ישנם כרטיסים נוספים תחת שמו.
 - ישנן קבוצות שניתן להקים ברשתות החברתיות. כיום ישנה עליה ב"קבוצות שנה" כמו: "כל מי ששונא את X מכיתה ה-3" או "כל מי שחושב שהמורה X היא מורה גרועה" ועוד. קבוצות אלו פוגעניות. מאות חברים מצטרפים לקבוצה כחלק מנהירה חברתית ונורמליזציה של התנהגות שכזו ברשת. ראשית ניתן לדווח על קבוצות שכאלו ברשת החברתית עצמה. חובה לידע את ביה"ס וניתן להעביר את הנושא גם לטיפול המשטרה. מדובר באלימות לכל דבר אשר מובילה לפגיעה חמורה בפרט ולא ניתן לפטור אותה באמירה כי הדבר נעשה ברשת.
 - ישנם ילדים המעידים כי הם מבליים שעות ברשת החברתית. ידוע כי רשתות חברתיות מכילות יישומים רבים – משחקים, סקרים, שיחות בצ'אט, אימייל, שוטטות בכרטיסים של חברים ועוד – ולכן ריבוי השעות מובן. יחד עם זאת, שימו לב להתנהגות הילד, האם הוא נוטה להסתגר מול המחשב, לא מרשה לחלוק במחשב, נבהל ברגע שמישהו "מפריע" לו כאשר הוא במחשב, חוזר לפעילות במחשב באמצע הלילה. אלו סימנים שמחייבים התייחסות מיוחדת לפעילות באינטרנט. מספר השעות שהילד נמצא באינטרנט אינם מדד בפני עצמו. צריך לבדוק האם ישנם סימנים

במציאות הפיזית של הילד המעוררים דאגה ולחבר זאת לתמונה המלאה הכוללת גם שימוש באינטרנט.

לאור האמור, אין להתייחס לשימוש באינטרנט כדבר שלילי או מסוכן במיוחד. הילדים של ימינו חשופים לעולמות ותכנים שלא היו נגישים בקלות שכזו בעבר ויש בכך יתרון אדיר בעל פוטנציאל ללמידה וצמיחה. ילדים ומתבגרים, היום כמעבר, זקוקים להדרכה, ליווי ותמיכה וכאן מקומנו כבוגרים אחראיים, ללא כל קשר ישיר למידת המיומנות שלנו בטכנולוגיה.

דוגמא לאתרים מצויינים המספקים תמיכה רגשית ומענה חברתי אשר כדאי לחשוף בפני הילדים (בהתאם לגיל ולצורך):

סה"ר: www.Sahar.org.il

עלם: www.Elem.org.il

ער"ן: www.eran.org.il

מקום: www.macom.org.il

בכל שאלה, היוועצות, הארה, הערה, בקשה, ניתן לפנות אליי באמצעות הדוא"ל: meyranbn@gmail.com
מידע נוסף ניתן למצוא באתר שלי: <http://tinyurl.com/meyranbn>

בברכה,

ד"ר מירן בוניאל-נסים